Analyysi

Inflaatiota selittävät nyt eri tekijät kuin taantuman aikana

Suomen talous | 19.06.2018

BKT:n deflaattori heijastelee suomalaisen tuotannon kustannuskilpailukykyä paremmin kuin kuluttajahinnat. BKT:n deflaattorin muutokset kertovat Suomessa tuotettujen tavaroiden ja palveluiden hintojen muutoksista riippumatta siitä, kulutetaanko tuotteet Suomessa vai menevätkö ne vientiin.

BKT:n deflaattorin mukainen inflaatio poikkeaa kuluttajahintaindeksin mukaisesta inflaatiosta. Kuluttajahintojen kasvuvauhti riippuu paitsi kotimaisen tuotannon, myös kulutukseen menevien tuontihyödykkeiden hintakehityksestä. Kuluttajahintaindeksiin verrattuna BKT:n deflaattorin etuna on, että se voidaan määritellä talouden yksikkötulojen summana ja saada näin selville, missä suhteessa inflaatiokehitys riippuu erilaisista kotimaisista kustannustekijöistä. Hintakäsitteiden välisistä eroista huolimatta BKT:n deflaattorin ja kuluttajahintaindeksin muutokset seurailevat läheisesti toisiaan, sillä suomalaiset kotitaloudet kuluttavat pääasiassa kotimaassa tuotettuja

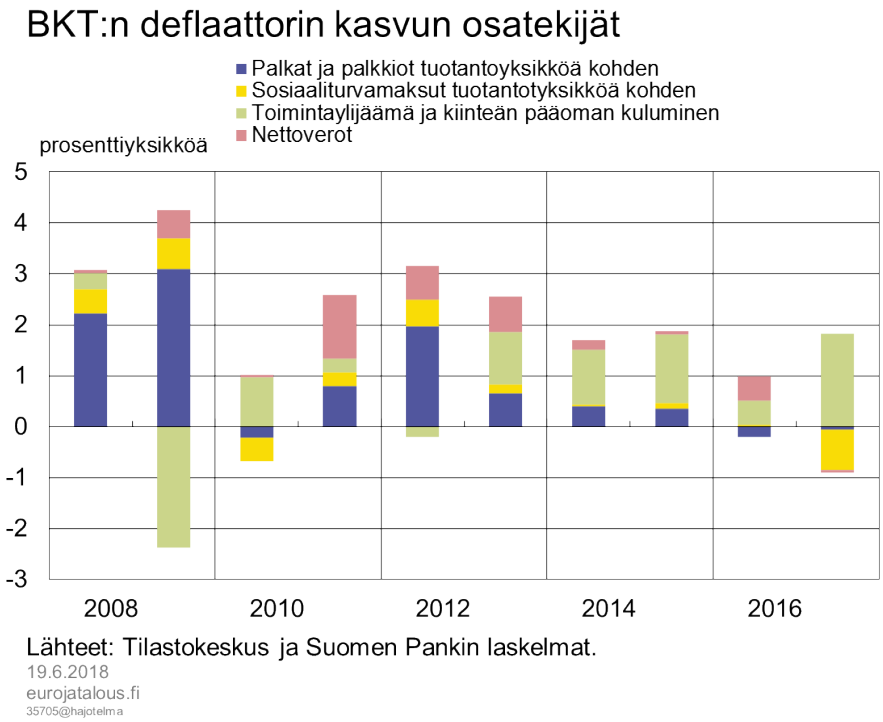
tavaroita ja palveluita.

Hintakehitys on seuraillut suhdannekehitystä

BKT:n deflaattorilla mitattu inflaatio oli vuosina 2008–2017 keskimäärin 1,7 %, ja se kehittyi melko samansuuntaisesti kuluttajahintainflaation kanssa (kuvio 1).

Finanssikriisin jälkeen inflaatiovauhti seuraili pitkään läheisesti talouden suhdannekäänteitä sekä kulutuksen että tuotannon hinnoilla mitattuna. Syvimmän taantuman aikana kotimaisen tuotannon hintojen nousuvauhti notkahti väliaikaisesti negatiiviseksi vuonna 2010. Kun talouskasvu väliaikaisesti elpyi vuosina 2011–2012, myös tuotannontekijäkustannukset kasvoivat ja inflaatio kiihtyi 3 prosentin tuntumaan. Vuonna 2012 inflaatio alkoi kuitenkin pysyvästi laskea, eikä talouden meneillään oleva nousukausikaan näy vielä inflaatiovauhdissa. Vuosina 2015–2017 hintojen vuotuinen nousuvauhti on enimmäkseen jäänyt alle 1 prosentin sekä kuluttajahintaindeksillä että BKT:n deflaattorilla mitattuna.

Kuvio 1.

Tuotannon hintojen kasvu on monen tekijän summa

Bruttokansantuotteen arvo määritellään kansantalouden tilinpidossa kotimaisen tuotannon määrän (BKT) ja hinnan (P) tulona. BKT:n arvo on toisaalta yhtä suuri kuin sen tuottamisesta

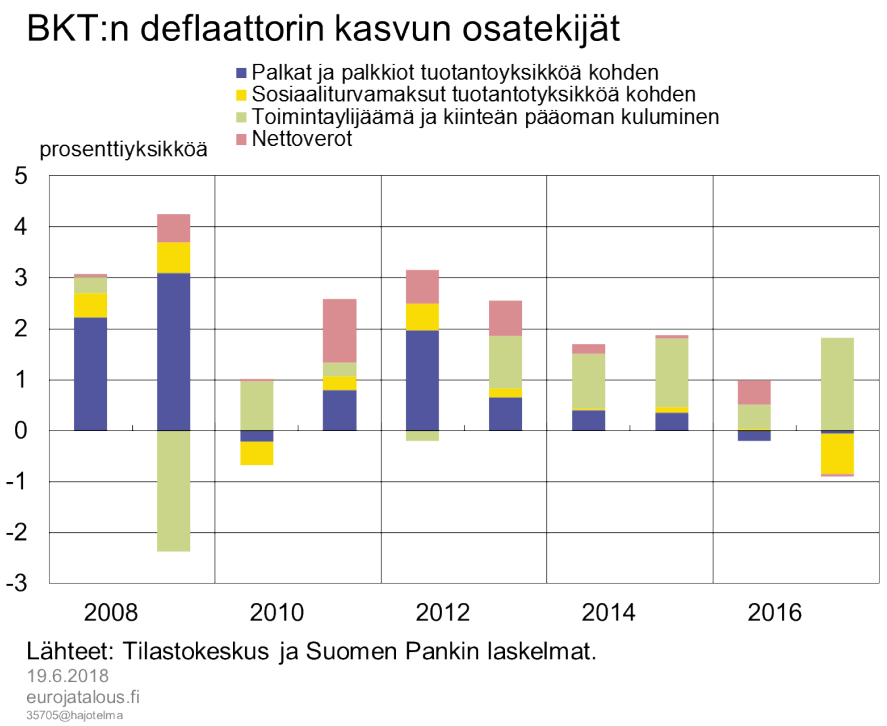
syntyneet tulot niistä maksettuine veroineen. Nämä tuotannontekijäkorvaukset pitävät sisällään työntekijöille maksetut palkat ja palkkiot sekä yritysten sosiaaliturvamaksut, yritysten toimintaylijäämän sekä yritysten ja palkansaajien tuotannosta ja tuonnista maksamat nettoverot:

P*BKT=
palkat ja palkkiot +
työnantajan sosiaaliturvamaksut +
yritysten bruttomääräinen toimintaylijäämä +
tuotannon ja tuonnin verot – tukipalkkiot +
kiinteän pääoman kuluminen

Jakamalla tuloerät BKT:n määrällä voidaan BKT:n deflaattorin kasvuvauhti tällöin laskea kansantalouden yksikkötulojen muutosten summana.

Kuvio 2 kertoo, kuinka monta prosenttiyksikköä eri yksikkötulon lajit ovat selittäneet kotimaisen tuotannon vuosittaisesta inflaatiovauhdista vuosina 2008–2017. Toimintaylijäämällä tarkoitetaan yritystoiminnasta syntyvää yli- tai alijäämää, eli tuotannon arvosta on vähennetty välituotekäyttö, palkkakustannukset sosiaaliturvamaksuineen sekä nettoverot. Toimintaylijäämä on määritelty kuviossa nettomääräisenä, eli yritysten arvonlisästä on palkkakustannusten ja nettoverojen lisäksi vähennetty pääoman kuluminen.

Kuvio 2.

Tarkasteluperiodin alussa vuosina 2008–2013 kotimaisen tuotannon hintojen nousu johtui suurimmaksi osaksi yksikkötyökustannusten nopeasta kasvusta. Yksikkötyökustannuksilla tarkoitetaan palkansaajakorvauksia tuotettua yksikköä kohti, ja palkansaajakorvaukset käsittävät palkkojen ja palkkioiden lisäksi yritysten maksamat sosiaaliturvamaksut. Kummankin vaikutus inflaatioon on raportoitu kuviossa erikseen.

Yksikkötyökustannusten muutos voidaan lisäksi jakaa palkkasumman ja työn tuottavuuden muutoksiin. Näistä palkkojen kasvu kiihdytti inflaatiota keskimäärin 1,7 prosenttiyksikköä vuodessa, mikä oli noin kolme neljännestä tuotannon hintojen kumulatiivisesta kasvusta. Sosiaaliturvamaksujen kasvun osuus vuosi-inflaatiosta oli samaan aikaan keskimäärin 0,3 prosenttiyksikköä.

Palkkojen kasvuvauhti oli nopeaa varsinkin taantuman alussa vuosille 2008 ja 2009 sovittujen korkeiden yleiskorotusten vuoksi. Vuosina 2008–2010 keskipalkka työllistä kohti kasvoi keskimäärin 3,1 % vuodessa.

Yksikkötyökustannusten kasvua kiihdytti myös talouden heikko työn tuottavuuskehitys, kun työllisten määrä supistui melko vähän suhteessa tuotannon vähenemiseen. Yksin vuonna 2009 tuottavuus työllistä kohti heikkeni 6,0 %. Vuonna 2010 tuottavuuskasvu väliaikaisesti piristyi, kun talous tilapäisesti kasvoi, mutta sen jälkeen tuottavuuskasvu pysyi pitkään nollan tuntumassa tai

kääntyi välillä jopa negatiiviseksi. Vuosina 2008–2013 tuottavuus supistui keskimäärin 0,8 % vuodessa.

Taantuman ja yksikkökustannusten nousun vuoksi yritykset joutuivat tinkimään kannattavuudestaan, mikä osaltaan auttoi hillitsemään tuotannon hintojen kasvua. Yritysten toimintaylijäämän supistumisen vaikutus tuotoksen hinnan kasvuun oli vuosina 2008–2013 keskimäärin −0,7 % vuodessa.

Syvimmän taantuman aikaan yritysten nettomääräisiä toimintayljäämiä nakersi heikon kannattavuuden ohella pääomakannan kuluminen, jota kiihdytti taantuman kanssa päällekkäin osunut teollisuuden rakennemuutos. Varsinkin sähkö- ja elektroniikkateollisuuden nopea supistuminen teki osan olemassa olevasta pääomakannasta tarpeettomaksi. Pääomakannan rapautumisen osuus hintojen kasvuvauhdista oli keskimäärin lähes 0,9 prosenttiyksikköä vuodessa.

Kuluvan vuosikymmenen puolenvälin jälkeen Suomen talous alkoi vähitellen toipua taantumasta, mitä on osaltaan helpottanut yritysten kustannuskilpailukyvyn kohentuminen. Yritykset ovat kyenneet parantamaan taantuman alussa menettämäänsä kannattavuuttaan osittain siksi, että palkankorotukset ovat pysyneet viime vuosina alhaisina. Vuosina 2014–2016 keskipalkat ovat kasvaneet keskimäärin vain runsaan prosentin vuodessa. Tarkastelujakson lopussa yksikkötyökustannuksia alensi varsinkin vuonna 2016 solmittu kilpailukykysopimus.

Yksikkötyökustannusten kasvu selittääkin vuosien 2014–2017 tuotannon hintojen kasvuvauhdista enää 0,1 prosenttiyksikköä. Yksikkötyökustannusten kasvua on alhaisten palkankorotusten ohella hillinnyt työn tuottavuuskehitys. Työn tuottavuus kasvoi vuosina 2014–2016 keskimäärin 0,7 % vuodessa.

Näin tarkasteltuna tuotannon hintojen nousu on vuodesta 2014 lähtien ollut merkittävimmin yhteydessä yritysten toimintaylijäämän paranemiseen. Kun suhdanteet ovat parantuneet, yritysten hinnoitteluvoima on kasvanut, jolloin ne ovat pystyneet korottamaan hintojaan ja parantamaan näin kannattavuuttaan. Toimintaylijäämän kasvu kiihdytti vuosina 2014–2017 inflaatiota keskimäärin 1,2 prosenttiyksikköä vuodessa, mikä tekee noin 90 % tuotannon hintojen kasvusta kokonaisuudessaan. Pääoman kulumisen osuus tästä oli enää noin 0,1 prosenttiyksikköä. Kun teollisuuden nopeimman rakennemuutoksen vaihe on tullut päätökseen, myös pääomakannan kuluminenkin on hidastunut.

Veronkiristysten vaikutus inflaatioon oli suurimmillaan vuonna 2016, jolloin nettoverojen osuus tuotannon hintojen kasvusta oli lähes 0,5 prosenttiyksikköä. Sen sijaan työn sivukulujen kasvu ei enää viime vuosina ole aiheuttanut merkittäviä inflaatiopaineita. Vuonna 2017 työhön kohdistuvat sosiaaliturvamaksut jopa laskivat, kun yritysten maksamia työn sivukuluja alennettiin

osana kilpailukykysopimusta. Sosiaaliturvamaksujen lasku hidasti inflaatiota noin 0,8 prosenttiyksikköä.

Tässä esitetyn inflaatiohajotelman perusteella inflaatiota selittävät nyt eri tekijät kuin taantuman aikana. Finanssikriisin jälkeisinä vuosina, aina kuluvan vuosikymmenen puoleenväliin asti, hintojen nousua selitti pääasiassa yksikkötyökustannusten nousu. Yksikkötyökustannuksia kasvattivat sekä suhteellisen nopea palkkojen nousu että heikko tuottavuuskehitys. Suhdannekäänteen jälkeen yksikkötyökustannusten kasvu hidastui, ja tuotoksen hinnalla mitattu inflaatio on selvimmin ollut yhteydessä yritysten toimintaylijäämien kasvuun.

Asiasanat

bruttokansantuote, toimintaylijäämä, tuotannon hinta, yksikkötyökustannukset